Цана асобнага нумару 20 гр.

Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 34 (181) Вільня, Аўторак 31 Ліпня 1928 г. Год IV.

СЯЛЯНСКАЯ НІВА

Няхай жыве Беларускі Народ!

Зямля сялянству бяз выкупу!

АДРЭС РЭДАКЦЫІ І АДМІНІСТРАЦЫІ:
Вільня, Вострабрамская вул. № 8, кв. 1.
(Wilno, ulica Ostrobramska Nr. 8, m. 1).
Рэдакцыя адчынена штодня ад 9 да 3 гадз. апрача сьвята.
Рэдактар прыймае ад 12-ай да 2-ой гадзіны.

Орган Беларускага Сялянскага Саюзу.
Беларуская палітычная, грамадзкая, літэратурная і гаспадарчая газэта.
— ВЫХОДЗЕ Ў СЕРАДУ І СУБОТУ. —

ПАДПІСКА:
На адзін месяц — 1 злоты, на тры месяцы — 3 зл., на шэсьць месяцаў — 4 зл., на год — 8 зл.
Для заграніцы удвая даражэй.
Аплата надрукаванага залежыць ад Рэдакцыі.

Канстытуцыя.

Канстытуцыя, гэта—закон, які ўстанаўляе той ці іншы лад і парадак у дзяржаве. Рэч ясная, што і ў польскай дзяржаве таксама яна ёсьць. Польскую канстытуцыю, якая істнуе цяпер, устанавіў першы польскі сойм. Паводле гэтае канстытуцыі вярхоўную ўладаю ў польскай дзяржаве, якая зьўляецца рэспублікай, ёсьць народ, г. зн. тое жыхарства, бяз розьніцы нацыянальнасьці і рэлігіі, якое стала жыве ў межах дзяржавы і якое ўпісана ў лічбу яе грамадзянства. Народ кіруе дзяржавай цераз пасярэдніцтва сваіх прадстаўнікоў, ствараючы парлямант — сойм і сэнат, выбраныя тайным, роўным, агульным галасаваньнем. Сойм і Сэнат выбірае прэзыдэнта і вызначае міністраў, якія выконваюць пастановы парляманту і перад ім адказныя. Канстытуцыя гварантуе кожнаму грамадзяніну польскай дзяржавы роўнае права, асабістую бясьпечнасьць і свабоду і наагул тэорытычна дае вельмі шмат, прыгожых, пекных і павабных рэчаў, — як асвету ў роднай мове і г. д.

Як праводзіцца ўсё гэта ў жыцьцё, аб тым пісаць ня трэба. Кожны Беларус добра ведае. Толькі-ж пры гэтым хочацца адзначыць адзін мамэнт.

У папярэднім сойме беларускія паслы на пачатку сваей працы вельмі часта дамагаліся ад польскіх тагочасных урадаў: выкананьня польскае канстытуцыі. Аб гэтым сьведчаць прамовы пасла Тарашкевіча ды іншых. Але-ж гэтае дамаганьне сьведчыць і аб тым, што канстытуцыя, якая фармальна істнавала і здавалася прыгожаю, у запраўднасьці не выконвалася. Дамагаючыся яе выкананьня беларускія паслы гэтым самым быццам і прызнавалі яе, але-ж дашло да таго, што кінулі гэты спосаб направы беларускае справы ў межах польскае рэспублікі, пачаўшы шукаць іншых спосабаў і шляхоў.

Самыя-ж палякі наадварот, сваю канстытуцыю прызнавалі вельмі благою і апляваўшы яе, чакалі цяперашняга сойму, які мае права перагледзець канстытуцыю нанова.

І вось цяпер польскія палітычныя колы твораць розныя праекты, якія маюць направіць польскую канстытуцыю. Таму, хто сочыць за палемікай, якая вядзецца на шпальтах польскіх газэтаў, адразу кідаюцца ў вочы два праекты: у адносінах адзін да другога яны зьяўляюцца антыподамі.

Першы праект гэта той, які высоўваюць пэпээсы: яны хочуць захаваць старую канстытуцыю, разумеецца, зрабіўшы ў ёй некаторыя папраўкі.

Другі-ж праект высоўваецца кансэрватарамі, як віленскія абшарнікі, з манархістычнаю ідэалёгіяй: ён касуе старую канстытуцыю зусім, а з гэтым і ўвесь лад дзяржавы, які істнуе цяпер. Яны ня хочуць каб меў, якое — колечы значэньне сойм: па іх разуменьню сойм павінен быць не гаспадаром дзяржавы, а толькі дарадчыкам гаспадару, г.зн. той асобе, аднаму чалавеку, у руках якога павінна знаходзіцца ўся ўлада. Ёсьць сярод іх нават і такія, якія згаджаюцца, каб быў прэзыдэнт (часова, а пасьля — кароль), але-ж каб ён меў уладу і над соймам. Але-ж вось ізноў бяда! Як устанавіць гэтакі лад?

Сучасны Сойм, яны кажуць, такой канстытуцыі не выпрацуе!... А дзеля гэтага... паны кансэрватары раяць марш. Пілсудскаму: разагнаць сучасны сойм ды выдаць канстытуцыю ад імя прэзыдэнта.

Чым усё гэта кончыцца, — нам хоць і цікава, але-ж не карысна. Бо ўсяроўна, ад гэтакае пераробкі канстытуцыі нашая доля ня зьменіцца. Нам трэба нешт іншае!... Нам трэба быць арганізаванымі і сьведама сваіх правоў і патрэбаў дамагацца таго, што нам належыцца. Арганізацыя, і то сьведамая арганізацыя, зьяўляецца сілай, а з сілай кожны лічыцца. У працягу апошніх некалькі гадоў мы, Беларусы вялі актыўную працу і змаганьне. Было многа цярпеньняў і ахвяраў, але-ж не загінула гэта так ужо зусім марна. Мы нічога не здабылі, але-ж згаралі сваё поле і кінулі зернятка. Палякі ўстрывожыліся ды гудуць, як пчолы ў вульлі, кручачыся каля беларускае справы, а аб беларускай справе ведае ня толькі Польшча, але-ж шмат хто і іншы далёка за яе межамі.

Звальненьне з вастрогу кс. В. Гадлеўскага.

У нядзелю 15 ліпня с. г. а 8 гадзіне раніцай цягнікам з Варшавы прыехаў у Вільню выпушчаны з Макатоўскага вастрогу КС. В. ГАДЛЕЎСКІ. На вакзале спаткала кс. Гадлеўскага віленскае беларускае грамадзянства. Кс. Гадлеўскага спатыкалі ксяндзы Беларусы, беларускія паслы і інш. дзеячы, спатыкалі мужчыны і жанчыны. Калі кс. Гадлеўскі выйшаў з вагону, беларускія жанчыны абсыпалі яго кветкамі, а адна маладая вучаніца падала букет рож.

Пасьля прывітаньня кс. Гадлеўскага на вакзале, амаль ня ўсе з Ім, ледзь памясьціўшыся на 5 аўтамабілях, ад'ехалі з вакзалу да кватэры кс. А. Станкевіча. У памешканьні кс. А. Станкевіча кс. Гадлеўскі пагутарыў з усімі прысутнымі; там затрымаўся на адпачынак, а ўсе спатыкаўшыя разыйшліся.

Кс. Гадлеўскі затрымаўся на некатары час у Вільні і ўжо адведаў некаторыя беларускія інстытуцыі, дзе Яго спатыкалі і віталі. Кс. Гадлеўскі на здароўі чуецца досыць добра, а на духу зусім моцна. Гэта далося заўважыць у гутарцы з Ім.

Кс. Гадлеўскі прасядзеў у Макатоўскім вастрозе каля паўтара году і звольнены цяпер на падставе амнэстыі.

ВОКАМ ПА СЬВЕЦЕ.

XIV

Францускаму міністру замежных спраў мусьё Брыяну трапіла да галавы вялікая думка. Яна выявілася ў тым, што мусьё Брыян запрапанаваў Злучаным Штатам Паўночнае Амэрыкі падпісаць дагавор згоды аб вечным міры паміж Зл. Шт. П. Амэрыкі і Францыяй. Прапанова Брыяна аб вечным міры паміж двумя названымі дзяржавамі збудзіла ў шырокай амэрыканскай галаве генеральнага сэкрэтара па замежным справам Зл. Шт. Паўд. Амэрыкі міністра Кэльлёга новую думку пайсьці яшчэ далей, ды не абмяжоўваючыся Францыяй запрапанаваць усім дзяржавам сьвету падпісаць згоду аб вечным міры, г. знача зрабіць папяровы мір на ўвесь сьвет, на паперы скасаваць вайну.

У выніку ўсяго гэтага распачалася перапіска паміж Брыянам ды Кэльлёгам аб аснаўных ці фундаментальныхпунктах згоды, а ў рэзультаце Кэльлёг апрацаваў праект і разаслаў вялікім дзяржаваў усяго сьвету. Найгалаўнейшым пунктам праекту зьяўляецца тое, што ўсе ўрады, у імені рэпрэзэнтаваных імі дзяржаваў, даюць забавязаньне ні ў якім выпадку і ніколі не ваяваць, а ўсе спрэчныя пытаньні, якія, магчыма, будуць здарацца ў сужыцьці дзяржаваў выращаць палюбоўна пры дапамозе трэціх асобаў, г. зн. пры дапамозе іншых дзяржаваў, не заінтэрасаваных у спрэчным пытаньні. Да гэтай амэрыканскай прапановы прыстала ўжо аж 14 найвялікшых дзяржаваў сьвету. У самым хуткім часе маюць зьехацца паўнамоцнікі урадаў гэтых дзяржаваў і падпісаць адпаведны дагавор.

У сувязі з гэтым газэты парушылі пытаньне: як-жа Савецкая Расея? Ці прыстаньне яна да згоды? Ці падпіша дагавор аб вечным міры?

Ясна, што і савецкаму ўраду праект дагавору быў ведамы. Праўда, сам савецкі ўрад яшчэ нічога не сказаў. За тое-ж савецкія газэты спаткалі праект зусім варожа. Яны відзяць у ім новую буржуазную штучку, згавор проці пралетарскай дыктатуры і г.д. Так што, калі судзіць па водгуках савецкіх газэтаў, дык савецкі ўрад дагавор аб вечным міры не падпіша. Як вынікае з водгукаў савецкіх газэтаў, дык савецкія палітыкі разумеюць, што папяровае забавязаньне нічога ня варта... Гэтакага-ж самага пагляду трымаецца частка амэрыканскіх газэтаў, якія нядаўна выступілі з пратэстамі проці дагавору. Свой пратэст некалькі выдатных амэрыканскіх газэтаў тлумачыць тым, што дагавор згоды аб вечным міры ніякае вартасьці на практыцы мець ня будзе. Пад яго заслонаю дзяржавы будуць падгатаўляцца, як і падгатаўляюцца да вайны, а тыя, якія палічаць дагавор за нешта запраўды такое, што забясьпечыць ад вайны, ня буцуць гатовіць свае арміі, а ў выпадку ваеннай завірухі ня будуць здольнымі даць адпор праціўніку. Да гэтых апошніх яны залічаюць Злучаныя Штаты Паўночнай Амэрыкі. Амэрыканскія газэты выступіўшы проці праекту згоды аб вечным міры, які высунуты іх міністрам Кэльлёгам, думаюць, што Зл. Шт. Паўн. Амэрыкі, паверыўшы забавязаньню іншых дзяржаў, перастануць уваружацца, дык гэтым значна аслабяць ваенную моц дзяржавы. І яшчэ, тыя газэты тлумачаць, што дзякуючы дагавору Зл. Шт. Паўн. Амэрыкі прыдзецца браць удзел ува ўсіх тых спрэчках і непаразуменьнях, якія гэтак часта зьяўляюцца сярод эўропейскіх дзяржаваў. Быць пасярэднікамі ў гэтым амэрыканцы не жадаюць. Вось чаму ў Зл. Шт. Паўдн. Амэрыкі выяўляецца пагляд, што хоць міністар і падпіша дагавор згоды аб вечным міры. але-ж парлямант не зацьвердзіць яго, як не карысны для самой Амэрыкі.

У гэты час, калі буржуазные ўрады, у паветры, дзе пахне порахам, шыкуюць дагавор згоды аб вечным міры на паперы, у відавочнасьці робіцца нешта больш рэальнае ў Маскве. Там адбываецца сусьветны зьезд камуністых, г. зв. камуністычны інтэрнацыянал, дзе выпрацоўваецца праект далейшайбарацьбы з істнуючым ладам на сьвеце. На гэтым зьедзе перш выступіў з дакладам кіраўнік кам. інтэрнацыялу Бухарын. І вось гэты Бухарын сказаў, што сусьветная буржуазія бачачы небясьпеку свайго панаваньня ў істнаваньні савецкае дзяржавы, усімі спосабамі стараецца зьніштожыць яе, а дзеля гэтага пралетарыят павінен быць гатовым, каб у патрэбную хвіліну прысьці з дапамогаю бацькаўшчыне пралетарыяту адзінай дзяржаве саветаў. З гэтага відаць, што камуністычны інтэрнацыянал усё-ж такі змагаецца, і далей мае на мэце змагацца, з істнуючым ладам на сьвеце, каб перамогшы яго, уводзіць свой лад-камуністычны.

Паміма гэтых палітычных справаў, якія займаюць шмат-каго на сьвеце, ёсьць і яшчэ адна справа, якою вельмі цікавіцца сьвет: але-ж гэта ўжо справа іншага характару. Сёлета, у самую раньнюю вясновую пару, італьянскі генерал Нобіле, у таварыстве 14 чалавек, на паветранным караблі надумаўся і паехаў да г. зв. паўночнага полюсу. Дзеля таго, што нашымі чытачамі зьяўляюцца пераважна сяляне, сярод якіх магчыма ёсьць такія, для якіх слова полюс будзе ня зусім зразумелым, я хачу вытлумачыць, наколькі змагу, яго значэньне.

Як ужо аканчальна вучоныя дазналі і ўстанавілі, дык тая плянэта — Зямля дзе мы жывем, зьяўляецца круглаю, скажу для прыкладу, як мячык. І вось гэты „мячык" Зямля не стаіць на адным месцы, а кружыцца: робіць звароты і абароты адначасна ў двух кірунках. Зямля робіць абароты сама па себе, ці па навучнаму кажучы каля сваей восі і каля Сонца. Першы зварот Зямля зробіць у 24 гадзіны, ад гэтага бывае дзень і ноч, бо на тэй старонцы дзе Сонца сьвеціць, дык бывае сьвятло, а на тэй, якая адвернена ад Сонца, цёмна. Другі зварот, г. зн. каля Сонца, Зямля зробіць за год, ад гэтага бываюць: вясна, лета, восен, зіма. Гэтыя поры году бываюць ад таго, што Зямля зварачваецца да Сонца гэтак, што яно іншы раз у іншым месцы лепш яе награвае, а іншы раз горш. Але-ж усё гэта здараецца з году-ў-год па аднаму, г. к. маршруту ці напрамку. Вось чаму на Зямлі ёсьць месцы, дзе бывае вельмі горача, дзе бывае ўмеркавана і надта сьцюдзёна. Дык вось полюс, гэта ёсьць канчаткавы пункт „раўнавагі" Зямлі: ён ніколі не падпадае ў простым кірунку пад прамені Сонца, а знаходзячыся быццам у цені, зьяўляецца самым сьцюдзёным месцам нашай плянэты. Разумеецца, што жыць там ніхто ня можа.

І вось людзі з даўных ужо часоў стараліся даехаць да таго месца, а гэтакіх месцаў на зямлі ёсьць два, але-ж усё неяк не ўдавалася. Ажно, усё-ж такі дабраліся. Ну і што з таго? Паглядзяць, паглядзяць ды вяртаюцца. З пачатку ехалі людзі туды: хто проста з цікавасьці, хто каб даказаць сваё „гэройства", хто дзеля таго, што меў не спакойны характар, дык, любячы ня звычайныя здарэньні, шукаў іх у падарожы да полюсу і г. д. А ўжо нарэшце зацікавіліся людзі полюсам у іншым сэнсе, яны захацелі дазнаць, якія ўплывы маюць палярныя сьцюжы на агульны стан пагоды на Зямлі. Тут ужо людзі сталі падходзіць да гэтага з боку навучнага.

І вось італьянец Нобіле пасьпяшаўся зрабіць першы крок і адзначыцца. Ён выбраўся ляцець да полюсу на паветрыным караблі, які назваў „Італія". І праўда, давязла яго „Італія" да полюсу,

але-ж калі вучоныя, якія былі там (а былі там, акрамя італьянцаў, чэх Бігонек і швэд Мальмгрэн), у навучных мэтах разглядаць пачалі мясцовасьць, дык муселі быць там нейкі даўжэйшы час, і вось... дзякуючы вельмі благой пагодзе, на паваротным шляху, карабель упаў на лёд. Адна частка з дзевяцьцю чалавекамі асталася на месцы (усе жывыя), а другую частку з шасьцю чалавекамі вецер недзе панёс далей.

На гэтым караблі было радыё, дык дзякуючы гэтаму сьвет хутка дазнаў, што сталася з караблём Нобіле і дазнаў сьвет дзе знаходзяцца яго разьбіткі. Распачаўся ратунак.

Самога ген. Нобіле забраў швэдзкі самалёт, а рэшту яго сяброў — забраў савецкі карабель „Красін“, які дзякуючы спэцыяльным да гэтага прыладам пад'ехаў морам, ломячы лёд.

Уся гэтая дапамога здарылася можа за месяц, дык адзін чалавек, а іменна, швэдзкі вучоны Мальмгрэн, за гэты час памёр: ён не хацеў чакаць ратунку, а з двумя чалавекамі пашоў ад усяе кампаніі, думаючы высьці на выспу, якая па іх думцы павіна была быць недалёка. Мальмгрэн загінуў у гэтай падарожы.

Тыя-ж 6 чалавек, якія з разьбіткам карабля „Італія“ панёс недзе вецер, яшчэ ня ведама дзе знаходзяцца: іх не знашлі. У часе ратунку загінуў францускі самалёт разам з лётнікам Гільбо, ды вельмі выдатным, ведамым на ўвесь сьвет, нарвэскім вучоным Амундсэнам. Так што ўвесь сьвет устрывожаны больш апошнім здарэньнем як першым. Кажуць, што Амундсэн больш варт як Нобіле. А дзеля таго, што няўдача Нобіле выклікала гібель Амундсэну, дык цяпер газэты, як выявіцелькі грамадзкіх паглядаў, лаюць ген. Нобіле, за яго няўмелы крок.

Апісаныя тры рэчы ў гэтым аглядзе, зьяўляюцца адзнакамі сёньняшняга дня. Ёсьць і яшчэ шмат чаго цікавага, але-ж ня буду пісаць. Пакіну на другі раз.

Зыркі.

СЯЛЯНЕ! Прысылайце падпіску, падахвочвайце другіх прысылаць грошы і пашырайце „Сялянскую Ніву“!

Два паседжаньні Беларускага Нацыянальнага Камітэту.

14 ліпня адбыўся сход Беларускага Нацыянальнага Камітэту. На парадку дня было: справаздача аб дзейнасьці Бел. Нац. К-ту за мінулы год і перавыбары прызыдыуму.

1. Са справаздачы прэзыдыуму дазнаем, што Беларускі Нацыянальны Камітэт у мінулым годзе сваей дзейнасьці выяўляў яе ўва ўсіх галінах жыцьця: не адбывалася ніякага паважнейшага здарэньня без яго ўдзелу.

Прыдаючы вялікае значэньне выяўленьню беларускае справы на міжнародным форуме, Бел. Нац. К-т у мэтах пераняcеньня беларускае справы на агульна-сьвятовы дзейнік, усюды дзе гэта было магчымым рабіў адпаведныя крокі. Гэта было адзначана пасылкаю дэлегата на сусьветны кангрэс нацыянальных меншасьцяў у Жэневу, які адбыўся ў 1927 годзе; матэрыяльнаю дапамогаю Беларускаму Студэнскаму Саюзу ў Празе для пасылкі прадстаўніка на міжнародны кангрэс студэнскіх арганізацыяў, што адбыўся у 1927 г.; пасылкаю прывітаньняў народам у дні сьвяткаваньня угодкаў істнаваньня Чэхаславацкай і Латвійскай рэспублікаў.

У беларускім унутранным жыцьці, Нац. К-т браў чынны удзел ува ўсіх праявах нацыянальнага руху. А дзеля гэтага дапамагаў у выбарах прадстаўнікоў у Сойм і Сэнат; правёў сьвяткаваньне 10 угодкаў абвешчаньня Незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі. Бел. Нац. К-т заўсёды адклікаўся на тыя няшчасьці, якія датыкалі паасобных Беларусаў, як прыклад гэтаму сьведчыць пратэст проці заключэньня кс. Гадлеўскага ў Макатоўскі катаржны вастрог тагды, як кс. Гадлеўскаму паложана адбываць кару ў кляштары і. г. д.

Беларускі Нацыянальны Камітэт бяручы пад увагу тое валікае значэньне, якое адыгрывае ў нашым нацыянальным жыцьці, адраджэньні і вызваленьні касьцёл і царква дамагаўся, у мэтах беларусізацыі, увядзеньня ў іх установы беларускае мовы (дамаганьня аб увядзеньні белар, мовы ў Віленскую каталіцкую духоўную сэмінарыю і таксама ў праваслаўную), а там дзе гэтакая зьніштажалася — пратэставаў (пратэсты ў справе беларускае мовы ў жодзіскім і барадзеніцкім касьцёлах).

Беларускі Нац. К-т імкнуўся да кансалідацыі беларускіх творчых і дзейных сілаў, прыцягваючы да ўдзелу ў працы Нац. К-ту тыя арганізацыі, якія зьяўляюцца беларускімі не па назову, а па сваей запраўды нацыянальнай працы.

2. Выбраны ў прэзыдыум: на старшыню сэнатар В. Багдановіч, на віцэ-старшыню - пасол Ф. Ярэміч і на сэкрэтара рэдактар „Беларускай Крыніцы“ гр. Я. Пазьняк.

Дня 19.VII. с. г. адбыўся другі сход абноўленага Бел. Нац. К-ту. Сход прывітаўшы кс. В. Гадлеўскага і прыняўшы да ведама справаздачу старшыні Беларускага Пасольскага Клюбу пасла Ярэміча аб дзейнасьці Пасольскага Клюбу ў польскім парляманце, а так-жа разгледзеўшы цэлы чарод спраў — вынес такія рэзалюцыі:

1) „Выслухаўшы даклад Прэзыдыуму К-ту, сход пастанавіў даручыць Прэзыдыуму Камітэту вясьці перагаворы з тымі беларускімі групамі, якія яшчэ не ўваходзяць у склад Нац. К-ту ў справе аб'яднаньня і аб выніках далажыць пленуму Нац. К-ту.“

2) „Беларускі Нацыянальны Камітэт з прычыны чуткаў аб маючым адбыцца ў восень гэтага году агульным Саборы Прав. Царквы ў Польшчы, гэтым зварачвае ўвагу царкоўных установ, арганізуючых Сабор, на тое, каб на імя былі занядбаны нацыянальныя патрэбы Беларускага Народу ў сфэры царкоўнага жыцьця“.

3) „Беларускі Нацыянальны Камітэт уважае, што: Палітычная грызьня і асабістыя лаянкі ў беларускай прэсе вельмі шкодны для нацыянальнага, культурнага і палітычнага жыцьця Беларускага Народу і затым заклікае беларускую прэсу ўсіх палітычных кірункаў да таго, каб змагаючыся за сваю ідэалёгію, рабілі гэта ў спосаб прызваіты, высьцерагаючыся палітычнай і партыйнай грызьні, а таксама і асабістай лаянкі, якія столькі шкоды прынясьлі і прыносяць Беларускаму Народу“.

4) „Бел. Нац. К-т пасьля свайго абнаўленьня на паседж. 19.VII.28, між іншым разважыўшы прысуд над „Грамадой“ выражае засуджаным грамадзянам свой шчыры спагад і пажаданьне вытрымаць у іх цяжкім цярпеньні“.

Далей Сход прызнаў патрэбным, прыняць удзел Беларусам у кангрэсе нацыянальных меншасьцяў у Жэневе. Даручыць выкананьне гэтага Бел. Пас. Клюбу.

Сход прынцыпова згадзіўся памагчы матэрыяльна беларускім студэнтам у высылцы імі прадстаўніка на сёлетні міжнародны студэнскі кангрэс у Парыжы

З жыцьця Польшчы.

Гандлёвы балянс Польшчы за чэрвень.

Па дадзеным Галоўнага Статыстычнага Ураду, якія падаюць польскія газэты, гандлёвы балянс Польшы за чэрвень г. году паказаў ізноў недабор 97 мільёнаў злотых. Гэта знача, што за месяц чэрвень прывезена ў Польшчу больш як вывезена тавараў і розных рэчаў на вышэй паданую колькасьць грошай.

У сувязі з гэтым „Dzieńnik Wilenski“ падрахаваў з чаго і зрабіў вывад, што за час 15 месяцаў Польшча страціла на замежнмы гандлі адзін мільярд злотых і з жахам дабаўляе, што на гэты адзін мільярд злотых польская дзяржава стала бяднейшай.

Кара сьмерці і ласка.

У Львове закончылася судовая расправа над шасьцю чалавекамі, якія зрабілі напад на пошту. Двое асуджаны на кару сьмерці, але-ж... пан прэзыдэнт учыніў ласку ды замяніў кару сьмерці асуджаным на вечны вастрог.

Крадуць.

У Катавіцах, у В. Сілезіі, адкрыта не Амэрыка, а звычайная рэч: цёмны інтэрас на гарэлачнай фабрыцы „Скаля.“ Гэтая фабрыка ашукала польскі дзяржаўны скарб на 200 тысяч злотых.

Лічба безрабетных.

Згодна дадзеных Дзяржаўнага Ураду Пасярэдніцтва Працы ў Польшчы налічваецца 109 тысяч безработных зарэгістраваных Урадам.

Даўгі Польшчы іншым дзяржавам.

Польская газэта „Robotnik“ у № 206 зьмесьціла дадзеныя аб польскіх даўгох іншым дзяржавам, а таксама і сваім грамадзянам.

Польшча вінавата Амэрыцы 285, 234, 500 даляраў і 1, 960,000 фунтаў штэрлінгаў; Францыі — 1,077, 668, 165,

ЯКУБ КОЛАС. 12)

Новая Зямля.

(Працяг).

XII

СЭСІЯ.

У інтарэсах асьвятленьня
Яшчэ нязьнікшага зьяўленьня
Ня шкодна-б сьвятам, вольным часам,
Схадзіць на сэсію з Міхасем.
Міхась пасьнедаў, прыадзеўся —
І на кірмаш схадзіць ён меўся, —
Ня то, што-б там якія справы
Былі патрэбны і цікавы,
А проста так сабе ў нядзельку
Праведаць Залмана ці Эльку.
Міхал — навошта ўжо таіцца? —
Любіў такі павесяліцца,
Зайсьці да Малкі ці Ляйботы,
Каб збыць за чаркаю згрызоты.
Ці так ці не, ва ўсякім разе
Другое мелася на ўвазе:
Міхал любіў каля бутэлькі
Пытаць тых-сіх на-конт зямелькі,
Бо так на службе дапяклі,
Што гэта думка аб зямлі
Запала ў сэрца назаўсёды,
Як промень волі і свабоды.
На тую-ж сэсію што тыдня
Хадзіў Міхал да пана-злыдня.
Звычайна з раніцы ў нядзельку,
Калі пакіне пан пасьцельку,
Аб'езчыкі са стражнікамі
Сюды схадзіліся, зьяжджаліся,
З гадзіну добрую сланяліся
Або мянцілі языкамі,
То, часам, вострa, то пагана,
Пакуль ня клікалі да пана.
Вось і цяпер, у дзянёк гэты,
Як мае быць ужо адзеты,
Сказаць, адзеты і фарсіста
І гладка выбрыўшыся, чыста,
Міхал ужо разгладжваў вусы.
— Асьцярагайся-ж ты спакусы:
Прыйдзі хоць раз да дому ў часе! —
Зьвярнулась жонка да Міхася.
Ох, гэта нуднае прыслоўе,
Бадай яму ўжо безгалоўе!
І колькі раз ён чуе гэта!
Ну, й надаедная-ж кабета:
Вось так і выкіне на вока!..
Міхал абураны глыбока,
І гнеў мяняе яго вочы.
Ох, ды й язык-жа ты жаночы:
Ці ёсьць ці не прычына тая —
Ўсё роўна менціць і кусае.
— Ну, як табе ўжо не абрыдне
Казаць адно сто раз на тыдні?!
Сказала сорак раз і квіта! —
Міхал адказвае сярдзіта,
Глядзіць, паблісквае вачыма
І злосна ўскідвае плячыма.
— Бо праўда вочы табе коле,
І ня мінеш ты, нябось Сроля —
Ня людзкая твая натура,
Ня пахне дом свой і пячура:
Абы гарэлка на прымеце —
Ты ўсё гатоў забыць на сьвеце! —
Міхась стаіць, зьнявагі поўны,
І погляд кідае бязмоўны.
О, колькі крыўды ў ім, абразы!..
Э! лепш змаўчаць ёй, лепш тры разы
І не адказываць нічога.
Ён толькі ў бок плюе з парога,
Ідзе — сам гнеў і сама бура,
Са лба на бровы зьбегла скура,
А губы шчыльна-шчыльна сьцяты,
Дзьвярмі ён грукнуў, выйшаў з хаты,
І злосьць, душы і сэрца пляму,
Выносіць з дому аж за браму;
І нейкі час ён па дарозе
Ідзе абураны, ў трывозе,
На жонку злосны, на самога,
Бо ў словах жонкі праўды многа.
Але-ж на што калоць у вочы?..
Цьфу! дня табе няма і ночы,
А ні часіначкі спакою;
Чорт кожны вяжацца слатою,
А тут яна шэй-на-катрынку
Як завядзе, дык бяз упынку.
Міхал аб помсьце строіць пляны.
Вось ён нап'ецца, прыдзе п'яны,
Каб аж язык не варушыўся,
Калі такім ліхім радзіўся;
Няхай крычыць сабе тады.
А не — ня ўзяць два дні яды
Наперакор сваёй жанчыне,
Пакуль яе злосьць не астыне?
Міхал і Клін ужо мінае.
Направа сьцежачка сьляпая
Вядзе балотцам на ачосы.
Міхал ідзе пакуль-што босы
І на дарожку зварачае,
Ідзе сьвяржэнскімі маргамі
І гразь памешвае нагамі.
І покі ён мінуў лагчыны,
На лбе разгладзіліс маршчыны
І ў сэрцы бура улягласся.
Другія думкі на Міхася
Цяпер найшлі нейк неўзаметкі,
Ды толькі іх маўклівы сьведкі —
Лясок, дарожка, елкі, хвоі;
У іх свае думкі-настроі.
Балотца пройдзена памалу.
Густым ляском па буравалу
Міхал выходзіць на гасьцінец.
Цяпер у думках пан-злачынец.
І не хацелася-б з ім знацца,
Ні справы мець, ні спавядацца,
Ні слухаць лаянкі-пагрозы;
Але ні злосьць твая, ні слёзы;
Ні моцна шчэплены кулак
Ня зьменяць справы а ніяк —
Цярпі! чаму? дакуль цярпеньне?
Калі канец яму, рушэньне?
Няўжо ўвесь век жыць з панскай ласкі
І перад ім чуць абавязкі?
І слугаваць яму, скарацца
І ў тры пагібелі згінацца?
Адказ адзін: няма, брат, ходу,
Хоць з мосту кідайся ты ў воду;
Няма зямлі свае і хаты,
І мусіш гнуцца, як пракляты,
Бо ты ня мяса і ні рыба.
Ідзе Міхал, прад ім сяліба,
Засьценак добра так знаёмы,
І хоць няважныя харомы
Тут гэта шляхта збудавала,
Але жыве і гора мала!
Хоць шляхціц цёмны, як саган,
Затое-ж сам сабе ён пан:
Паноў лясьнічых знаць ня знае,
Прад імі сьпіны ня згінае;
Пад бокам паша, агароды
І лес, і поле — ўсе выгоды.
Міхал зірнуў і пазайздросьціў:
Чаму й ня ён між ягамосьцяў?
Нядзелька, сьвята — людзі вольны,
Свая ахвота, свой дазвол,
На рынак едуць, хто ў касьцёл,
Як гэты Людвік багамольны,
А хто пагульвае так дома;
А ты, вось, совайся, як бома
Ды бойся ліха і падкусу —
Ня ступіш кроку бяз прымусу.
За горкай панская пасада,
Як у вяночку, каля саду
Ў глыбі пpасторнага дзядзінца
Стаяла збоку ад гасьцінца.
Будынак, парк і агарожа —
Было ўсё слаўна і прыгожа:
Мастацкі зробленая брама
Ласкала вока гэтак сама,
Але Міхалу не хацелась
Глядзець на гэта ўсё — прыелась,
І панскі дом з ласіным рогам
На Міхася глядзеў вастрогам,
Бо тут, апроч тае зьнявагі,
Сказаць, ад кожнага брадзягі,
У стражнікоўскім сваім лёсе
Нічога ведаць ня прышлося.
А гэта сэсія, спатканьне,
Падкусваньне і насьмяханьне —
Як прыкра гэта ўсё і нудна,
І няпрыемна, і паскудна!
Міхал ступіў на двор кватэры
З душою, згрызенай бяз меры.
Але, спаткаўшы саслугачых,
Спакойных больш і менш гарачых,
Міхал мяняе выраз твару
І гоніць прэч задуму-хмару,
Ідзе, вітаецца, сьмяецца,
Бы смутку век ня знаў, здаецца,
Бо людзі схільны строіць кпіны
З тваіх нягод бяз дай прычыны.
Тут быў Скварчэўскі, Біхтаровіч,
Амброжык, Суднік, Астахновіч,
„Памдзей“, аб'езчык і мысьлівы,
На пачастункі памаўзьлівы,
Худы, як рак, слабы, нясклaдны,
Да ўсякай стравы падкі, жадны.
Пры місцы добры памагатар,
Таксама й выпіць быў аматар.
Любіў часьцютка ён бывала,
Зайсьці па службе да Міхала,
Дзе так прыветна спатыкалі
І добра, моцна сілкавалі.
„Памдзей“ быў стобран з „пана дзея“
Ня поп наш дзядзька, але ўмее
Зірнуць часамі „ў свае сьвятцы“,
Каб трапным словам адазвацца
І сэнс „духоўнай“ карталюшкі
Паправіць ліпкаю мянушкай.
„Памдзей“ аб'ежчык быў ня шкодны:
Так, чалавек ён старамодны
І не такі, як Ворцюх, зыркі
І меней здольны на прыдзіркі
І на падкусы і на ўданьне,
За што й вагі ён ня меў званьня.
Вось Арцюшок — о, гэта скула!
Ну, і шкадлівы-ж быў, хамула,
Хоць у панкі пралез адразу;
Цаніў Ракоўскі ў ім заразу;
Вось так і віўся каля пана...
Цьфу ты, мардасіна пагана!
Якога чыну даслужыўся —

87 франкаў французскіх; Італіі — 430,897,000 ліраў; Голяндыі — 6,419,966,67 флорэнаў; Наввэгіі — 19,354,800 нарв. каронаў і 1,428,15 фунтаў штэрл.; Даніі — 409,575 кар.; Швэцыі — 6,341, 490, 52 кароны і Швайцарыі — 85,725 франкаў. Але-ж гэта яшчэ ня ўсе даўгі. Рэшты даўгоў ды выясьненьні да іх пастараемся даць іншым разам.

Новы Праект.

Новы міністар камунікацыі, заявіў прадстаўніком газэтаў, што ён гатуе падвышку цаны за пасажырскія білеты на чыгунках на 20 проц. Пан міністар ужо аблічыў, што гэта дасьць даходу 60—70 мілёнаў на год, якія вельмі патрэбныя дзяржаве.

Што дзеецца ў сьвеце?

Жорсткі асуд у Латвіі.

23 г. ліпня ў Рэжыцы ваенны суд закончыў справу, дзе вінаваціліся 28 чалавек у шпігоўстве на карысьць Саветаў. Вінавачаныя паходзяць з жыхараў пагранічных мясцовасьцяў, а таксама з пагранічнае камады, якія быццам перадавалі бальшавіком у Расею рожныя інфармацыі шкодныя для Латвіі. Абвешчаным прыгаворам асуджана 4 чалавекі на кару сьмерці, 15 — на розныя тэрміны цяжкага вавтрогу, а 9 — апраўдана.

Немцы, як прыклад для іншых.

У падгатоўцы да наступных выбараў у латвійскі парлямант, якія маюць адоыцца ў самым хуткім часе немцы ў Латвіі стварылі адзіны фронт і выставяць адзін сьпісак кандыдатаў. Трэ было-б і Беларусам узяць прыклад. На жаль, Беларусы яшчэ гэтакай сьведамасьці і арганізованнасьці не здабылі. Аб гэтым падаем інфармацыі на іншым месцы.

Кітай і Японія.

Стары кітайскі ўрад за часоў свайго панаваньня натварыў такіх дагавораў з іншымі дзяржавамі, якія давалі вельмі вялікія прывілеі чужаземцам. Ясна, што ад гэтага кітайскі народ шмат траціў. Дык вось цяпер, калі над Кітаем запанаваў новы, больш энэргічны, здольны і актыўны ўрад, дык першым яго крокам было: скасаваньне шкодных дагавораў з іншымі дзяржавамі. Скасаваўшы старыя дагаворы, кітайскі ўрад запрапанаваў зацікаўленым дзяржавам стварыць новыя дагаворы. Але-ж гэтыя дзяржавы хочуць утрымаць старыя дагаворы, а дзеля гэтага ўпіраюцца. Асабліва энэргічна і моцна трымаецца Японія. Яна нават пагражае зрабіць на Кітаі націск больш рэальнымі сродкамі: проста гавора аб аружнай інтэрвэнцыі, калі кітайскі ўрад не прызнае стары дагавор. Можа стацца, што паміж Японіяй і Кітаем дойдзе да аружнага канфлікту.

Рэакцыя ў Эгіпце.

Эгіпецкі кароль распусьціў парлямант (сойм) на тры гады і абвясьціў дыктатуру. Гэта знача, што ён будзе правіць Эгіптам без удзелу прадстаўнікоў народу. Шмат дзе паўсталі забурэньні і бунты, якія здушаны былі войскам. Разумеецца, што не абышлося бяз забойстваў

Камуністыя і сялянства ў Расеі.

На 15 зьездзе кумуністычнае партыі, які адбыўся мінулаю зімою, камуністыя прынялі пастанову зрабіць нажым на сялянства, каб больш выкачаць хлеба, якога ў бягучым годзе ў савецкай дзяржаве адчуваецца вялікая нястача. Ясна, што гэты нажым выклікаў сярод сялянства вялікае абурэньне, дык камуністыя, бачачы, што гэта дрэнным пахне, цяпер выдалі два дэкрэты. Адзін дэкрэт гавора аб тым, што касуецца гвалтоўнае адбіраньне хлеба ад сялянства, а другі — павышае цану на хлеб, каб гэтым зацікавіць сялянства для дабравольнае прадажы хлеба.

Але-ж ізноў камуністыя спадзяюцца, што гэта выкліча нездаваленьне з боку фабрычных работнікаў, для якіх павышэньне цэнаў на хлеб не пажадана.

Забойства ў Мэксыцы.

У Мэксыцы гэтымі днямі здарылася забойства. Забіты новавыбраны прэзыдэнт мэксыканскай рэспрблікі ген. Абрэгон, які зьяўляецца прадстаўніком радыкальных групіровак у Мэксыцы. Забіў яго прадстаўнік клерыкальных групіровак за тое, што ўрад абмяжоўвае ўладу духавенства ды ўсяго мэксыканскага клеру.

Літва і Польшча.

Як ужо ведама, перагаворы аб паразуменьні паміж Літвою і Польшчаю закончыліся без ніякіх рэальных вынікаў. Так што, як ня было згоды, так і няма. Прычынаю нязгоды зьяўляецца Віленшчына. Літва лічыць, што Вільня павінна належаць да Літвы, а Польшча лічыць, што Вільня зьяўляецца неадʼемнаю часткаю Польшчы. Вось чаму ніяк не ўдаецца ані абмінуць, ані адхіліць гэтае перашкоды, якая стаіць на шляху польска-літоўскага паразуменьня і зьяўлаецца косткаю раздору між Літвою ды Польшчаю.

Доўг адплатаю ўпрыгожваецца

У той час, калі ў Рэжыцы распачаўся судовы працэс проці 28 абвінавачаных за шпігоўства на карысьць савецкага ўраду, у Петраградзе шыкуецца да разгляду справы 5—8 абвінавачаных за шпігоўства на карысьць Латвіі. Так як відзім, дык суседзі — бальшавікі і латышы—не астаюцца ў доўгу, а расплачваюцца.

Савецкі ўрад купляе хлеб заграніцаю.

Заграничныя газэты пішуць, што савецкі ўрад закупіў у Гамбурзе (Нямеччына) пяцьсот тысяч пудоў збожа і ў Лёндане (Англія) адзін мільён трыста тысяч пудоў збожа, якое адпраўляецца ў Савецкаю Расею. Гэта выклікала ўсюды вялікае зьдзіўленьне, бо, як ведама, да вайны Расея вывозіла заграніцу пяцьсот мільёнаў пудоў збожжа кожнага году.

Амэрыка замыкае крэдыт.

Газэты прынясьлі вестку, што „Фэдэраль Рэзэрве Банк“ у Чыкага павысіў дісканговую стапу з $4^1/_2$ на 5 процантаў. Што гэта знача?

Гэта знача што той, хто будзе пазычаць у Амэрыцы грошы, будзе плаціць вялікшы процант. Гэтая вестка ўстрывожыла фінансавыя колы Эўропы. Па іх разуменьні гэта азначае, што Амэрыка замыкае крэдыт, ці, праўдзівей, робіць пазыку немагчымай. І быццам дзеля того, што значна зьменьшыўся грашовы запас, а патрэба грошай павялічылася ў самой Амэрыцы.

НАВІНЫ.

— **„Беларускі Дзень“.** Газ. „Беларускі Дзень“ якую выдае паляк Ф. Умястоўскі вышла з перарывам ды зьмешанай. Ходзяць чуткі, што паны гаспадары прызнаўшы п. Умястоўскага благім палітыкам і малым аўтэрытэтам, шукаюць новую, больш здольную ды аўтэрытэтную фігуру для працы, якую выконваў да гэтага часу Умястоўскі. З гэтае прычыны і рука таго, што даваў — стала „скупою“, а газэта — пахудзела.

— **Выбары дырэктара.** На дырэктара Віленскай Беларускай Гімназіі ізноў выбраны гр. Паўловіч.

— **Што гэта значыць?** Спадароў „Народ“ падае вестку, што на дырэктара Беларускай Гімназіі ў Вільні быў выбраны гр. Астроўскі, але-ж быццам ён адмовіўся ад гэтага. А далей, той-жа „Народ“ тлумачыць, што гр. Астроўскі адмовіўся дзеля таго, што ў Навуковым Т-ве некалькі маладзёнаў робяць працу немагчымай. Чым зьвязана дырэктарства гімназіі, Навуковае Т-ва і яго маладзёны і чаму гр. Астроўскі не „прыняў“ дырэктарства, можа хто ведае іншы, але-ж не наўчоная галоўка „спадаровага гледзішча і ходаньня.“

— **Прамысловая выстаўка ў Вільні.** Польскія гандлёва-прамысловыя колы, у мэтах пашырэньня сваіх тавараў ладзяць у жніўні месяцы ў Вільні выстаўку. Такую-ж самую выстаўку для „пашырэньня вырабаў беларускага хатняга промыслу арганізуе „наўчоны спадар“ Янка Станкевіч, за тыя тры тысячы злотых, якія ён атрымаў ад польскае казны. На падмогу сабе ён хацеў „узяць“ Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры, Т-ва Беларускае Школы ды іншыя незалежныя арганізацыі. Але-ж ніхто са „спадаром“ ды яшчэ пад камандаю дырэктара аддзелу польскага Земляробскага Банку ў Вільне працаваць не згадзіўся. Вось за гэта і нападае спадар на тых „маладзёнаў“ з Навуковага Т-ва, якія „разьбілі“ яго пляны. Меціў спадар пад польскім кіраўніцтвам ладзіць агульна-беларускую выстаўку.

— **Пісьмо сьв. Каўша.** Сьвяшчэньнік А. Коўш, які быў вінавачаны ў справе Грамады і апраўданы, у сувязі з газэтнымі весткамі аб тым, што быццам ён мае быць назначаны беларускім япіскапам, прыслаў нам пісьмо, дзе ўсяму гэтаму рашуча пярэчыць.

Обэр-абʼежчыкам лічыўся,
Брахун ня горшы ад сабакі.
Ён меў сабачыя адзнакі —
Брахаў налева і направа;
Была й сабача яго слава,
І калі пахла дзе даносам,
Тады, крутнуўшы толькі носам,
Казалі згодна, ў адно слова:
„Ну, гэта штучка Арцюшкова!“
А вось і ён. Ідзе фарсіста,
Глядзіць звысока, ганарыста,
Але зірнуць людзям у вочы
Ён штосьь ня надта ўжо ахвочы,
А параўняўшыся з „Памдзеем“;
Ён толькі лыпнуў ліхадзеем
У бок абʼежчыка старога,
Але ня вымавіў нічога.
„Памдзей“ штурхець пад бок Міхала:
„Счуў, бэстыя, чыё зьеў сала“,
На Арцюшка „Памдзей“ ківае,
А сам нявесела ўздыхае
І выраз твару мае горкі.
— Чакаць, пам-дзееньку, праборкі! —
Прамовіў ён у засмучэньні: —
Брахнуў аб нейкім папушчэньні,
Пабіць-бы, гаду, морды-пыцкі! —
Тут быў, таксама і Абрыцкі,
Стары абʼежчык і служака,
Курэц і добры выпівака.
Любіў і ён, „Тэш, проша пана“.
Куснуць падчас неспадзявана.
Звычайна ён спаўняў тры ролі:
Або сьмяшыў усіх да болі,
Калі ў сьмяхотным захапленьні
Апісваў розныя здарэньні,
Ці пераймаў таго, другога,
Або маўчаў зацята-строга
Ды пухкаў люльку задуменна,
Або гарэлку піў сумленна,
Ды не валяўся пад платамі,
Хоць скробаў добра капытамі.

У часе гэтых сэсій-збораў
Было ня мала абгавораў
І розных штучак, жартаў, кпінак,
Ліхіх і добрых успамінак;
То, часам, сьмехам, а то ў злосьці
Перамывалі паном косьці,
Рашалі розныя пытаньні
На-конт сяброўскага спатканьня,
І хто каму дзе стаўся варты,
І закладаліся на кварты,
Зусім забыўшыся аб лесе.
Але ўся важнасьць гэтых сэсій
Іх грунтоўныя асновы
Складалісь з панскае размовы,
Калі каго сам пан лясьнічы
Да канцыляры закліча.
Тады ўсё моўкла — ні гу-гу!
Звычайна ў першую чаргу
Для рапартоў і справаздачы,
Угнуўшы хвост той пасабачы,
Ішлі абʼежчыкі асобна
А ўсім паведаміць падробна:
Якія дзе былі здарэньні,
Ці не парадкі, папушчэньні;
Як лясьнікі, яго падпаскі,
Свае спаўнялі абавязкі,
Дзе і ў каго былі парубкі,
Каб мець прычыну дзеля ўзлупкі.
Калі-ж у гэтай справаздачы
Было ўсё добра без астачы
І тыдзень скончваўся шчасьліва,
Тады лясьнічы глядзеў скрыва:
Ты маеш, значыцца, хаўрусы
І ў аднэй чарцы мочыш вусы.

Тут гэты лад быў так збудован,
Што на даносах быў заснован,
І мелась тут навідавоку
Кусаць адзін другога збоку.
На гэты раз неспадзявана
„Памдзея“ клікнулі да пана.
„Памдзей“ падскочыў, здрыгануўся
І навакола азірнуўся.
— Ну, будзе лазьня, пане-дзею!
Але за што? не разумею. —
Прамовіў ён, ускінуў плечы
І ў бег пускаецца старэчы
Бадай ён быў курам прысьніўся:
Убег, нізютка пакланіўся
Стаіць спакойна і рахмана,
На крыж гатовы йсьці за пана,
Старыя костачкі злажыць
І верай-праўдаю служыць...

І так зьніжацца! цьфу, агіда!
Ня мець ні вобразу, ні віду,
Ні, нават, цені чалавека:
Стаяць бы куль, бы лялька нейка,
Глядзець на пана, як той Лыска...
Эх, так упасьці і так нізка!
Затое-ж пан той! паглядзеце:
Хто з ім зраўняецца на сьвеце?
Які ён важны, панаваты,
Выдатны, „мондры“, зухаваты!
Які ён гога! які дока!
Як ён сябе нясе высока!
Пабачце гэту яго міну:
Ён — цар, ён — бог на палавіну,
Злучэньне блеску, зьяньня, цені —
Сагні прад ім свае калені!..
І прад такім, вось, галамоўзай
Ня сьмей стаць роўна ты, а поўзай!
„Памдзей“ стаіць, пан не зважае,
Як-бы то слуп ці рэч якая,
Сядзіць надзьмуты, зьвераваты
І разглядае асыстаты.
— Ну, ягамосьцю-аматору,
Ці павяраў сваю камору? —
Зрабіўшы гэта запытаньне,
„Рачок“ зірнуў ліхім Барбосам
І ўсё пакручвае тым носам,
Мінуту ловіць насяданьня.
Што адказаць трапней на гэта?
Якая хітрая тут мэта?
У чым яго, „Памдзея“, ловяць?
З чаго пачнецца тая споведзь?
Якія зразяць яго стрэлы?
„Ну, ну, „Пам-дзееньку“, будзь сьмелы!
Бог дасьць, сухі ўспаўзеш на бераг“.
Мамэнт, а думак цэлы шэраг.
— Так, павяраў, панок, вядома:
Хіба мне служба незнаёма?
— А шмат разоў быў на каморы?
— Пяць раз, „памдзею“, з пазаўчора.
— Дзе Астахновіч? Марцін! — Слухам!
Марцін на двор імчыцца духам
І зараз йзноў сюды ідзе
І Астахновіча вядзе;
Паўзе спавагу Астахновіч.
Лясьнік каморны з Давідовіч,
Маруда страшны, глух на вуха...
Ну, што-ж? ня даў Бог яму руху.
Прыйшоў, сюд-тут ён глянуў скоса
І затрубіў разы два носам,
Бо трэба ведаць, хто і дзе ты.
— Быў у цябе вось дурань гэты?
Адказвай праўду мне, Зыдоры,
Як ён даўно быў на каморы? —
Абʼежчык страчвае надзею,
— Гэ, вось ты, ліха, пане-дзею!
Цяпер папаўся, дабрадзею:
Вось так і цапне, так і цапне,
Калі ня ў пяць, ня ў дзесяць ляпне?
Каб ня глухі, шапнуць-бы можна.
Эх, галава твая парожна.
Ну, як тут быць? як падказаць,
Каб і Зыдары сказаў „пяць“?
Ён раптам момант улучае
Пяць пальцаў моўчкі падымае.
Зыдары зглядзіў знак маўклівы.
— Пяць дзён, як быў там, пан мысьлівы, —
Гукнуў Зыдары вельмі рады,
Што гэтак вышла без парады.
„Бадай-жа ты прапаў, мой мілы!
Ня знаць-бы век цябе, дурылы!
Ўсё сапсаваў, бадай ты зьнік:
Пяць дзён! пяць скул на твой язык!
— Лайдак! — як скокне да „Памдзея“
Лясьнічы-зьмей, ну, аж шалее,
Жыўцом грызе сваю ахвяру.
— Пся крэў твая, галгане, лгару!
Ты гэтак служыш, о, лайдаку!
Да дʼябла выганю, сабаку,
Каб ня было тут твайго смроду!
Я выведу такую моду!
Павінен быць на сваім месьце,
А князяў хлеб дарэмна есьці
Ня будзеш, псіна ты старая! —
З апошніх слоў „Памдзея“ лае.
І доўга льлецца гэта песьня,
Як толькі з крыку ён ня трэсьне!
„Памдзей“, прыбіты і прыгнуты,
Цярпліва зносіць крыж пакуты,
Стаіць, у дол спусьціўшы вочы,
І толькі зрэдка забармоча:
— Даруй, панок! нех пан даруе! —
А пан нічога не шануе
І, расчыніўшы губы-трубы,
Як няпрытомны, злосны, грубы,
Шпурляе кнігі, рве паперы
І брудна лаецца бяз меры
Ды насядае на „Памдзея“
І ўсё ня мякне, не дабрэе,
А мае дрэнныя намеры.
„Памдзей“ задком, задком у дзверы
Паўзе-адходзіць ад навалы,
І раптам робіць „махні-драла“,
Бяжыць на двор, увесь чырвоны.
— О, ты, халера! о, шалёны!
Ото-ж наскочыў, пане-дзею!
Папаўся ў лапы кату-зьмею! —
Гаворыць ён ды азірнецца:
Яшчэ пагонь яму здаецца.
— А ты, Зыдоры, пане-дзею!
Ты — куст альховы! о, зладзею!
„Пяць раз“ паказваю, тупіцца!
А ён: „пяць дзён!“ — цьфу, цьфу, дурніца! —

(Далей будзе).

Пісьма, хоць прынцыпова на гэта згаджаемся, з браку месца зьмясьціць ня можам.

У сувязі з усім гэтым цікавіць нас і тое, чаму сьв. Коўш нічога не ўспамянуў аб тым, што быццам ён мае арганізаваць палянафільскую (угадовую) праваслаўную партыю? Праўда гэта ці не?

— **Спэктаклі на вёсцы.** Шутаўскі Гурток Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры ўласнымі сіламі і сродкамі з вялікім пасьпехам ладзіць спэктаклі, як у сваей вёсцы так і ў суседніх. Ужо два разы адыграна п'еса „Паўлінка" з „Заручынамі", у Шутавічах ды раз у Данюшаве. Бяда толькі ў тым, што ўлада не ахвотна, а то і зусім не дае дазволаў на гэтакія прадстаўленьні. Гэта мела месца ў маладэчанскім старостве, якое не дало дазволу на спэктакль у суседняй з Шутавічамі вёсцы.

— **У „спадаровым зьвязу".** Са „спадаровага гаспадарчага зьвязу" вышоў адзін з яго закладчыкаў гр. К. Кісель, які зьмясьціў у „Бел· Крыніцы" аб гэтым пісьмо. Так што цяпер у „зьвязу" асталіся: сам „наўчоны спадар", яго ад'ютант Мурашка, пані Антаніна Астроўская ды паляк С. Віславух для кантролю і смычкі з запраўднымі гаспадарамі і краўнікамі "спадаркі."

— **Паварот з Прагі гр. Гузоўскага.** У сёлетнім годзе закончыў навуку ў Празе (Чэхаславакія) і прыехаў на Бацькаўшчыну з дыплёмам інжынера (агранома) гр. Гузоўскі. Пакуль што гр. Гузоўскі выехаў у сваю вёску, дзе ён ня быў у працягу некалькі гадоў. Пасьля невялікага там адпачынку, мае намер шукаці сабе працы ў Зах. Беларусі па сваей спэцыяльнасьці.

— **Справа выбараў у Лідзкай акрузе.** Газ. „Грамадзянін" зьмясьціла вестку быццам Найвышэйшы Суд затрэбаваў ад старшыні Выбарнай Камісіі ў Лідзе ўсіх актаў і жалабаў, якія паданы былі прадстаўнікамі паасобных сьпіскаў. На жаль, газ. „Грамадзянін" не падае крыніцы, з якое ўзята гэткая вестка, дык у яе праўдзівасцьі прыходзіцца сумлівацца. Калі-б гэтая вестка была праўдзівай, дык можна было-б думаць, што выбары ў Лідзкай акрузе будуць скасаваны і вызначаны новыя. На гэта прадстаўлены важкія дадзеныя Блёкам Нацыянальных Меншасьцяў.

— **Паседжаньне Цэнтр. Камітэту Бел. Сял. Саюзу.** 17 г. ліпня адбылося паседжаньне Цэнтральнага Камітэту Беларускага Сялянскага Саюзу, на якім вырашана некалькі пытаньняў бягучага часу і намечаны плян працы бліжэйшай будучыны.

— **Самаўрадавая праца сэн. Рагулі.** Ня гледзячы на перашкоды з боку палякаў, Наваградзкі павятовы соймік беларускімі галасамі, дзе Беларусы твораць большасьць, выбраў сэн. Рагулю прадстаўніком ад наваградзкага павятовага сойміку ў Наваградзкую ваявудзкую Раду.

„Праваслаўная Беларусь". Рэдакцыя „Праваслаўнае Беларусі" просіць нас паведаміць, што ад мая месяца часопісь ня выходзіць з браку сродкаў. Усе тыя падпішчыкі, якія выслалі грошы на далейшую падпіску, атрымаюць часопісь, калі ўдасца ўзнавіць яе выхад.

ВЕСТКІ З КРАЮ.

Недарэчнасьць няможа прышчапіцца.

(м. Ваўкавыск).

Некалькі дзён таму назад здарылася мне ісьці з Ваўкавыска дамоў. Трэ'было адмерыць 30 вёрст пехатою.., Але-ж калі я адышоў трохі ад места, дык папаў мне падарожнік з фурманкаю, які згадзіўся падвезьці мяне. Сеўшы на воз, перадусім мы распачалі распытываць адзін другога, хто, які ды адкуль. З гэтае гутаркі я даведаўся, што мой фурман-селянін з вёскі Канюхі, Падароскае воласьці. Далей я пачаў пытаці ў яго, як там жывуць людзі, ды наагул што чуваць, І неяк перайшла гутарка на школу. Са слоў гэтага селяніна я даведаўся, што ў Канюхох істнуе пачатковая сямі-клясовая школа, Ого, — кажа, селянін, — былі і надта пусьціліся на шырокую нагу, але-ж цяпер, дык ужо неяк прыціхла. Былі нават прывезьлі нейкую машыну, ды прыехала нейкая пані, якая мелася вясковых дзяўчат вучыць рожным рукадзельным работам: вышываць, вязань, ткаць і. г. д. Адразу былі людзі нават і прыхіліліся, ажно мала-па-малу, калі прыйшло да фактычнага навучаньня, дык нічога путнага ня выйшла. Прасьці ды ткаць, дык для нашых дзяўчатаў ня навасьць, яны гэтаму ужо навучаны дома, а рэшту вучылі такую недарэчнасьць, што нікуды не падходзіць і ні навошта не патрэбна. Так што да канца першага году вучылася 8 дзяўчынаў, гэткіх якія мелі вольны час, а на другі год ніхто не пашоў.

— Ну і што-ж? пытаю я.

— Ну, дык і павязьлі недзе ад нас і машыну і паню.

— А як-жа наагул вучаць у школе? яшчэ запытаўся я.

— Хто яго ведае, — адказаў селянін. Толькі нешта дзеці ходзяць — ходзяць ды нічога ня ўмеюць. Чужую навуку цяжка дзецям зразумець.

Ваўкавыскі.

Адзнака культурнасьці.

(Лыскава, Ваўкавыскага пав.)

Селяніну вёскі Лаўрыновічы, Лыскаўскае воласьці К. Ш. здарылася няшчасьце. Захварэла яго карова і здохла ў полі. У той час, калі гэты селянін узяўся капаць яму, каб заваліць здохлую карову, падыйшоў да яго паляк — асаднік, які дастаў сабе надзел зямлі у маёнтку Язапольле. Падышоў ды пытае: што пан хоча рабіць?

Селянін сказаў.

Тагды асаднік стаў прасіць селяніна аддаць яму здохлую карову на мяса. Селянін неяк задумаўся: як-жа гэта можа быць, каб чалавек еў здыхліну. І калі сказаў гэта асадніку, дык асаднік вытлумачыў селяніну, што ўсё гэта нічога, бо карова ня здохла, але-ж яе „Pan Bóg zabił".

Разумеецца, што здохлую карову селянін з ахвотаю аддаў асадніку, бо гэтым збавіўся ад непатрэбнае працы (закопваць здохлую карову), а на другое, і з цікавасьці.

І праўда, асаднік зараз-жа адвёз „забітую" Богам карову да сябе і абрабіў як належыць да спажываньня. І ня толькі сам еў мяса здохлае каровы, але-ж прадаваў і другім асаднікам (таксама палякам), ды нават гэтым лакомствам аскаромілася сама абшарнічка-гаспадыня маёнтку Язапольле п. С. (можа яна і няведала ў чым справа.) Есьці мяса здохлае ад хваробы жывёлы—благая культура, а для нашага селяніна —рэч незразумелая, дзіўная і агідная. Хіба-ж гэтаму кожны чалавек прызнае рацыю?!

Тутэйшы.

Цярністы шлях.

(Шаўляны, Браслаўскага пав.)

8 г. ліпня стараньнем вучыцелькі Шаўлянскай беларускай школы Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры ладзілася вечарына-спэктакль, якая мелася адбыцца ў гумне. Вучні гэтае школы меліся выканаць дзьве беларускія маленькія п'ескі, дэклямаваць некалькі вершаў ды пяяць песьні. Браслаўскі староста патрэбны дазвол даў, але-ж калі даведаўся аб гэтым пастарунак паліцыі ў Ёдах, дык забараніў ладзіць вечарыну-спэктакль з тэй прычыны, што пажарнае стражы ў Шаўлянах няма, а ад Ёдаў далёка. Быў яшчэ час, дык дзякуючы таму пасол зрабіў інтэрвэнцыю ў старосты, а староста быў на толькі добры, што даў зараз-жа прыказ ёдскаму паліцэйскаму пастарунку не рабіць ніякае перашкоды Шаўлянскай школе ў ладжаньні вечарыны. Здавалася, што гэтак добра і будзе. Ажно сталася зусім іначай. У той самы час калі толькі мела распачацца вечарына-спэктакль, прыйшла паліцыя і забараніла.

Справа ў тым, што ў дазволе было напісана, што вечарына-спэктакль мае адбыцца ў lokalu (папольску), па—нашаму разуменьню знача ў будынку, а паліцыя гэтага не прызнала, бо разумее, што калі lokal, дык мусіць быць не які іншы будынак, а жылы дом. Ніякія тлумачэньні, нават прысутнага там пасла А. Стэповіча не памаглі. Паліцыя ўсё-ж такі не дапусьціла да таго, каб вечарына адбылася.

Але, цярністы шлях нашага культурнага адраджэньня і вызваленьня з беспрасьветнай цемры!!. . **Шаўлянскі.**

З украіскага жыцьця.

— Украінскае грамадзянства, якое будуе свае планы на грунце нацыянальным, з нейкай трывогай адзначае здарэньне, якое выявілася тым, што ў савецкай Украіне на пасаду галоўнага кіраўніка камуністычнай партыі, якая трымае там уладу і кіруе ўсім жыцьцём, вызначалі тав. Касіора, паляка па нацыянальнасьці.

— Галіцыйскія украінска - вуніяцкія колы вельмі трывожацца тым, што ў перамысьлянскай дэецэзіі нешта сорак парахвіяў перайшло ад вуніі ў праваслаўе, а ў другіх дзьвёх вуніяцкіх украінскіх дэецэзіях пасьпешна павялічваюць свае рады розныя сэктанты.

— Украінскае праваслаўнае грамадзянства вельмі прыхільна спаткала вестку аб тым, што быццам праваслаўная царкоўная ўлада распачынае выконваць дамаганьні украінцаў у галіне украінізацыі царквы.

Беларусы ў Латвіі.

Канферэнцыя беларускіх арганізацыяў.

(Па дадзеным рыскае газэты „Сегодня").

8 і 9 г. ліпня у Дзьвінску адбыўся зьезд прадстаўнікоў беларускіх арганізацыяў у Латвіі, прысьвечаны прынцыповаму абгавору выбарнай плятформы беларускага жыхарства. На зьезьдзе было прысутнымі 67 чалавек, у тэй лічбе нешта 20 сялян, рэшта-ж беларускія вучыцелі і работнікі.

Ужо на самым пачатку выявілася, што зьезд мае радыкальные пагляды і што вытвараюцца ў ім два кірункі. Адзін г. зв. незалежных сацыялістаў, на чале якога стаіць К. Езавітвў і другі, які значна адмяжоўваецца ад яго і ад некаторых старэйшых дзеячоў. І вось адразу выявілася, што сярод прысутных ёсьць значная большасьць прадстаўнікоў гэтага другога кірункау. Так што кандыдатура Езавітава, пры выбары старшыні зьезду, праваліласяя: ён нават зусім не быў выбраны ў прызыднум зьезду.

Старшынёю зьезду быў выбраны грамадзянін Я. Кастылюк, сябрамі прэзыдыуму — гр. Высоцкі і Юркевіч (радныя валасных самаўрадаў) і сэкрэтарамі гр. Гусарэвіч і гр-ка Пінская.

У часе доўгіх дакладаў і спрэчкаў па ім быў кінены цэлы рад дакораў па адрэсу незалежных сацыялістаў і ані водная рэзалюцыя запрапанаваная Езавітавым прынята ня была. Гр. Дземідаў падаў заяву аб выхадзе цэлай групы вучыцялёў з вучыцельскага саюзу, які знаходзіцца пад кіраўніцтвам Езавітава.

На заканчэньне ўсіх гутарак была прынята рэзалюцыя аб неабходнасьці аб'яднаньня беларускіх сілаў каля сацыял-дэмакратычнага сьпіску ў выпадку, калі будзе на ім выстаўлена кандыдатура гр. В. Пігулеўскага.

Цяжка гадаць, — піша газ. „Сегодня", — наколькі зьезд выяўляе фактычныя настроі беларускага жыхарства ў Латвіі... Аднак-жа ясна, што сілы Беларусаў у Латвіі на выбары, якія маюць у чуткім часе там адбыцца, разьбіваюцца, скажам мы. А гэта вельмі не пажадана і шкодна для справы!...

Хто ў гэтым вінават і хто правы? — няведама. Але-ж можа стацца і цяпер, як у мінуўшыя выбары, калі Беларусы не правялі аніводнага пасла тагды, як расейцы правялі аж трох пры аднолькавым лічбе жыхарства.

Гаспадарскі аддзел.

(*З кнігі агранома Люста*).

37. Вапна.

Вапна належыць да ліку пажыўных для расьлінаў матэрыяў. Аб ёй не гаварылася вышэй таму, што ў грунце яе заключаецца звычайна давольна для корму расьлінаў. Угнойваюць ёю грунт зусім не дзеля таго, каб даць расьлінам вапенны корм, а дзеля таго палепшаньня грунту, якое яна вытварае.

Вапна робіць грубыя, гліністыя грунты болей рыхлымі і лягчэй падатлівымі апрацоўцы плугам ці сахою; далей, вапна памагае больш хуткаму раскладу перагною, вынікам чаго грунт робіцца болей пладародны; нарэшце, вапна дзее на часткі самога грунту, чаму спажыўныя матэры, якія зьмяшчаюцца ў ім, робяцца часткава расьцечлівымі ў грунтовай вільгаці і даступнымі для корму расьлін.

Дзякуючы такому дзеяньню вапеннага ўгнаеньня, яно вельмі павышае ўраджайнасьць грунту, калі, ведама, гэтыя грунты самі па сабе ня маюць многа вапны.

Але, пры вапнаваньні грунтаў, трэба захоўваць некаторую асьцярогу. Справа ў тым, што дзякуючы дзеяньню вапны, грунт хутка аддае спажыўные матэры, вынікам чаго, пасьля некалькі добрых ураджаяў, зямля хутка пустошыцца. Вапна як-бы выціскае сокі з зямлі, чаму яна траціць на доўгі час сваю ўраджайнасьць. У немцаў узьнікла нават прыказка: „вапна багаціць бацькоў, але руйнуе дзяцей."

Памятаючы сказанае трэба, папершае, даваць зямлі невялікія колькасьці вапны, і падругое, разам з вапнаваньнем грунту, угнойваць яго вялікаю колькасьцю простых угнаеньняў, напр., гноем.

Пры слабым вапнаваньні грунту яму даюць ад 60 да 120 пуд. вапны, гледзячы на якасьці яе: худой вапны бяруць больш, а клустай — менш. Паўтараюць гэткае вапнаваньне часта, прыкладам, цераз кожныя шэсьць гадоў.

Калі грунт вапнуюць моцна, — ад 350 да 700 пуд. вапны на дзесянціну, дык — гэта на даўжэйшы час. Лепш угнойваць грунт вапнаю патроху, але часьцей.

Моцнае вапнаваньне дапускаецца на грунтах вельмі гліністых ці на грунтах кіслых — балотлівых.

Балотлівыя грунты вельмі багаты маларaскладзеным перагноем, але ад гэтага перагною, па прычыне павольнага яго перагараньня, вельмі мала атрымліваецца спажыўных для расьлін частак, вынікам чаго і ўраджайнасьць, такіх грунтаў невялікая. Вапна прымушае перагной раскладацца балей борзда і робіць, такім чынам, гэтыя грунты ўраджайнамі. Дзеля таго, што ў балотлівых грунтах перагною (балотлівага чарназёму) вельмі шмат, дык вапнаваць гэтая грунты можна сьмела, не баючыся спусташэньня іх.

Вапна выклікае павышэньне ўраджайнасьці балотлівых грунтаў яшчэ і таму, што яна зьніштажае іх кісласьць; а кісласьць грунту вельмі згубна дзее на расьліны. Таму вапнаваньне, пасьля асушкі балотлівых грунтаў, зьяўляецца часта добрым спосабам зрабіць гэтыя грунты ўраджайнымі. Але ёсьць шмат балотлівых грунтаў, у якіх зьмяшчаецца вялікая колькасьць вапны: угнойваць такія грунты вапнаю няма патрэбы.

Цяжкія, гліністыя грунты можна моцна вапнаваць па той прычыне, што спусташэньня гэтых грунтаў дзеля багацтва іх спажыўнымі матэрыямі, няма падставы.

Вельмі карысна угнойваць вапнаю падзолістыя грунты, але ўгнойваць ёю трэба іх нямоцна і, абавязкава, разам з вялікаю колькасьцю гною.

Ніякага дзеяньня не аказвае вапна на грунтах вельмі сырых і надта сухіх.

Для ўгнаеньня бяруць вапну няпаленую. Яе раскладаюць па ральлі раўнамерна маленькімі кучкамі, ня больш аднаго аршына вышыні, і прыкрываюць нятоўста зямлёю. Дзён цераз 10 ці больш, гледзячы па пагодзе, вапна ў кучках сама сабою паліцца і рассыпаецца ў дробны парашок. Пасьля гэтага кучкі раскідаюцца раўнамерна па полю і баранують ральлю, каб зьмяшаць вапну з зямлёю. Але, калі ў часе ляжаньня вапны ў кучах пайдуць зацяжныя дажджы, дык яна можа ня толькі спаліцца і рассыпацца ў парашок, але і абярнуцца ў цеста, знача, зрабіцца няпрыгоднаю для ўгнаеньня грунту. Таму лепш паліць (гасіць) наступным спосабам: разьбіваюць кускі вапны абухом на драбнейшыя кускі, прыкладам, з грэцкі гарэх вялічыні, ссыпаюць гэтыя кускі ў вялікія кошыкі і, разам з імі апускаюць у ваду; у вадзе трымаюць кошыкі вельмі нядоўга, ня больш паўмінуты, покі каля іх не пачнуць зьяўляцца пузыры. Пасьля гэтага вапну высыпаюць з кошыкаў у кучкі і пакрываюць зямлёю ці саломаю; у гэтых кучках вапна рассыпаецца ў драбнюткі парашок вельмі хутка. Цяпер пачынаюць даваць грунту вапну непаленую, але дробна перамоланую на фабрыках. У такім стане вапна дзее вельмі добра. Угнайваць вапнаю грунт лепш пасьля першай воркі. Наступную ворку трэба рабіць плыткую, каб не загараць глыбока вапны, бо яна з часам сама пярейдзе ў відзе расьцечы ў больш глыбшыя пласты грунту.

Вапнаваньне грунту, як паказаў дасле́д, ня толькі павялічае ўраджай хлеба, але паляпшае і якасьць зярняці: яно становіцца больш поўным і цяжкім.

Вельмі добра ўплывае вапнаваньне також і на сенажаці, асабліва-ж, калі грунт сенажаці кіслы, сыры. Але, пры гэтым трэба заўважыць, што вапнаваньне сенажаці дае карысьць толькі ў тым выпадку, калі яна асушана; пакуль-жа асушка сенажаці не даканана, датуль ня толькі вапнаваньне, але і ніякі сродак ня можа палепшыць сенажаць.

Вапну ня трэба даваць адначасна з супэрфасфатам.

Ня трэба вапнаваць грудт пад лён, канопі і бульбу. Ад вапны валакно ў лёну і канопляў робіцца грубым і жорсткім, а бульба хварэе паршамі.

38. Гіпс.

Гіпс ужываецца звычайна толькі на ўгнаеньне канюшыны, бо на яе ён аказвае вельмі добрае дзеяньне.

Бяруць яго на ўгнаеньне ад 10 да 25 пуд. на дзесяціну. Угнайваць ім звычайна другагоднюю канюшыну.

Рассыпаюць гіпс вясною, калі канюшына пусьціць 2—3 ліcткі. Самую рассыпку робяць раніцаю па расе.

Адк. Рэдактар: А. Герасімчук. Выдавец: пас. Ф. Ярэміч. Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны—Вільня, Людвісарская 1.